

A Content Analysis of Jaber Ibn Hayyan and Diverse Learning Opportunities Festivals Projects in Terms of the Emphasis on the Area of Biological Education Based on the Fundamental Reform Document of Education

Mahdi Mirzaei

Master's Degree in Educational Planning, department of Management and educational planning,
Faculty of Educational Sciences and Psychology, University of Tehran, Tehran, Iran.
mmirza1000@gmail.com

Abstract

Jaber Ibn Hayyan and various learning opportunities scientific and research festivals are aimed at increasing the spirit of creativity, invention, discovery, individual and group work, research as well as science learning. The purpose of the research is to analyze the plans of this festival in terms of attention to the accuracy of biological education in accordance with the fundamental reform document of education in Mosian region, Ilam province in the academic year 2022/2023. The area of biological education and training in the fundamental reform document refers to the understanding of biological characteristics and needs, continuous efforts to maintain and promote health, hygiene and safety, insight into the chosen lifestyle and environmental protection and respect for nature. This research has been used in the form of content analysis; an estimation of the phenomena in the data text using a census. The results showed that out of the total 103 plans in the section of Jaber Ibn Hayyan (scientific projects), 63 plans referred to the area of biological education and the highest frequency was related to the collection of samples and classifications related to the recognition of domestic and wild animals. Then, all kinds of health issues, plants and seeds, environmental pollution as well as stones were discussed respectively. In the various learning opportunities section, out of a total of 35 learning opportunities, 5 opportunities were allocated to the area of biological

---

Received: 2023/10/23 ; Received in revised form: 2023/11/27 ; Accepted: 2023/12/04 ; Published Online: 2023/12/17

How To Cite: Mirzaei, Mehdi (2023). A Content Analysis of Jaber Ibn Hayyan and Diverse Learning Opportunities Festivals Projects in Terms of the Emphasis on the Area of Biological Education Based on the Fundamental Reform Document of Education, *Journal of Research in Instructional Methods*, 1(3), 47-64. doi.org/10.22091/JRIM.2023.10017.1041

Published by: University of Qom

© The Author(s)

Article type: Research

education which included the most frequent planting of edible vegetables, flowers as well as ornamental plants, and breeding domestic birds. In the end, it became clear that in the plans of the mentioned festivals including Jaber Ibn Hayyan section and in the various learning opportunities one, a good attention has been paid to the area of biological education.

Keywords: Jaber Ibn Hayyan, diverse learning opportunities, the area of biological education, fundamental reform document of education.

تحلیل محتوای طرح‌های جشنواره جابرین حیان و فرصت‌های متنوع یادگیری از حیث تأکید بر ساحت تعلیم و تربیت زیستی مبانی نظری سند تحول بنیادین آموزش و پرورش

مهدی میرزایی

کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی آموزشی، گروه مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه تهران، تهران، ایران. mmirza1000@gmail.com

چکیده

جشنواره علمی و پژوهشی دانش آموزی جابرین حیان و فرصت‌های متنوع یادگیری، به قصد افزایش روحیه خلاقیت، نوآوری، اکتشاف، کار فردی و گروهی، پژوهش‌گری و علم‌آموزی می‌باشد. هدف پژوهش، تحلیل محتوایی طرح‌های این جشنواره از حیث توجه به ساحت تعلیم و تربیت زیستی مطابق با مبانی نظری سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در منطقه موسیان، استان ایلام در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۱ می‌باشد. ساحت تعلیم و تربیت زیستی در مبانی نظری سند تحول بنیادین، اشاره بر درک ویژگی‌ها و نیازهای زیستی، تلاش پیوسته جهت حفظ و ارتقای سلامت، بهداشت و ایمنی، بصیرت نسبت به سبک زندگی انتخاب شده و حفاظت از محیط زیست و احترام به طبیعت دارد. این پژوهش به روش تحلیل محتوا و به شکل برآورد پدیده‌ها در متن داده‌ها و به شکل سرشماری استفاده شده است. نتایج نشان داد که از کل ۱۰۳ طرح در قسمت جابرین حیان (پروژه‌های علمی)، ۶۳ طرح به ساحت تعلیم و تربیت زیستی اشاره کرده بودند و بیشترین فراوانی مربوط به پروژه جمع‌آوری نمونه‌ها و طبقه‌بندی و مربوط به شناخت انواع حیوانات اهلی و وحشی و بعد به ترتیب: انواع مسائل بهداشت و سلامت، انواع گیاهان و دانه‌ها، انواع آلودگی‌های محیطی و انواع سنگ‌ها پرداخته شد. در قسمت طرح‌های فرصت‌های متنوع یادگیری هم از مجموع ۳۵ فرصت یادگیری، ۵ فرصت به ساحت تعلیم و تربیت زیستی پرداخته بودند که بیشترین فراوانی مربوط به کاشت انواع سبزی‌های خوردنی، کاشت انواع گل و گیاه زینتی و پرورش انواع پرندگان خانگی را شامل شد. در پایان مشخص شد که در طرح‌های جشنواره مذکور، هم در بخش جابرین حیان و هم فرصت‌های متنوع یادگیری باتوجه به تعداد طرح‌ها، تأکید خوبی به ساحت تعلیم و تربیت زیستی شده‌بود.

کلیدواژه‌ها: جابرین حیان، فرصت‌های متنوع یادگیری، ساحت تعلیم و تربیت زیستی، مبانی نظری سند تحول بنیادین آموزش و پرورش.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۸/۰۱؛ تاریخ اصلاح: ۱۴۰۲/۰۹/۰۶؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۹/۱۳؛ تاریخ انتشار آنلاین: ۱۴۰۲/۰۹/۲۶
استاد: میرزایی، مهدی (۱۴۰۲). تحلیل محتوای طرح‌های جشنواره جابرین حیان و فرصت‌های متنوع یادگیری از حیث تأکید بر ساحت تعلیم و تربیت زیستی مبانی نظری سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، *پژوهش در روش‌های آموزش*، (۳۱)، ۶۴-۴۷.

doi.org/10.22091/JRIM.2023.10017.1041

نوع مقاله: پژوهشی

© نویسندگان

ناشر: دانشگاه قم

مقدمه

پروژه‌های علمی و پژوهشی، از جمله جشنواره جابربن حیان و فرصت‌های متنوع یادگیری^۱، برای دانش‌آموزان ابتدایی به علت ماهیت هیجانی و اکتشافی خود، میل به یادگیری را در دانش‌آموزان تقویت و به دلیل ماهیت فرایندی آن راه و روش یادگیری را به آنها می‌آموزد و دانش و فناوری را به زندگی و فرهنگ جامعه خود مرتبط می‌سازند.

جشنواره جابربن حیان و فرصت‌های متنوع یادگیری، زمینه تحقق اهداف مقطع ابتدایی، مصوب شورای عالی آموزش و پرورش به‌ویژه در زمینه‌های اهداف علمی-پژوهشی و آموزشی نظیر: کنجکاو نمودن دانش‌آموزان نسبت به شناخت پدیده‌ها، فکرکردن، شنیدن، گفتن و بیان مقصود را فراهم می‌آورند، هم‌چنین اهداف اعتقادی، عبادی و اخلاقی، اجتماعی و سیاسی، علمی و فناورانه، اقتصادی و حرفه‌ای، زیبایی‌شناختی و هنری و بالاخره زیستی و بدنی را به دنبال دارد؛ از همین‌رو وزارت آموزش و پرورش قصد دارد با توجه به سند تحول بنیادین و سند برنامه درسی ملی، متناسب با ساحت‌های شش‌گانه آموزش و پرورش، طرح‌هایی را علاوه بر برنامه‌های رسمی، جهت کاهش تمرکزگرایی به مدارس ارائه دهند. یکی از این طرح‌ها، جشنواره جابربن حیان و فرصت‌های متنوع یادگیری می‌باشد که هر ساله دستورالعمل و بخشنامه‌های این جشنواره در قالب طرح‌های پروژه‌های علمی جابربن حیان در کنار فرصت‌های متنوع یادگیری به مدارس ارسال می‌گردد.

جشنواره جابربن حیان و فرصت‌های متنوع یادگیری در واقع یک جشنواره علمی و پژوهشی دانش‌آموزی هست که از دو قسمت جابربن حیان (اجرای پروژه‌های علمی) و فرصت‌های متنوع یادگیری (تنوع و غنی‌سازی محیط یادگیری همراه با مهارت‌آموزی) تشکیل شده است. هدف این جشنواره، تربیت و آمادگی متریبان برای تحقق آگاهانه و اختیاری: روحیه تحقیق و پژوهش‌گری، غنای فرایند یادگیری و تقویت بنیه علمی دانش‌آموزان، ظهور و افزایش توانمندی‌های آنان از طریق رشد شخصیت عاطفی و روانی، ارتقای دانش، مهارت و نگرش دانش‌آموزان در زمینه علمی و پژوهشی است. در ادامه به بررسی جشنواره در دو قسمت طرح‌های جابربن حیان و فرصت‌های متنوع یادگیری و بعد به تحلیل محتوای مؤلفه‌ای جشنواره متناسب با ساحت تعلیم و تربیت زیستی^۲ و مبانی نظری سند تحول بنیادین آموزش و پرورش^۳ در سطح مدارس ابتدایی منطقه موسیان در استان ایلام اشاره می‌شود.

تحلیل محتوای طرح‌های نوپدید آموزشی و علمی در مقطع ابتدایی از جمله جشنواره جابربن حیان و فرصت‌های متنوع یادگیری به‌عنوان یکی از موارد اصلی کیفیت‌بخشی به فرایند یاددهی و یادگیری و

1. jaber ibn hayyan and various learning opportunities festival

2. field of biological education

3. Theoretical Basics in the document of the fundamental transformation of education

غنی‌سازی جریان فرایند آموزش در مدارس از منظر توجه به مسائل و مباحث پروژه‌های علمی و پژوهش‌های دانش‌آموزی است. این پژوهش به دنبال ارائه پیشنهادها کاربردی با توجه به طرح‌های جشنواره جابربن حیان و فرصت‌های متنوع یادگیری اقتباس شده از مفاهیم مؤلفه‌های ساحت‌های شش‌گانه در مبانی نظری سند تحول بنیادین آموزش و پرورش به عنوان مهمترین سند بالادستی به‌ویژه ساحت زیستی می‌باشد که می‌تواند راهگشای بسیاری از ابهامات و پاسخ‌گوی مناسب به مسائل مختلف نظیر: توجه به بهداشت، سلامت، محیط زیست و توجه به کارهای بنیادین در آموزش و پرورش باشد؛ هم‌چنین می‌تواند زمینه‌ساز آموزش و افزایش توسعه پایدار محیطی و زیستی دانش‌آموزان باشد که این مهم در اهداف این پژوهش گنجانده شده است.

حال این سؤال پیش می‌آید که با توجه به مسائل علمی و پژوهش‌گرانه برای دانش‌آموزان ابتدایی، تحلیل محتوای طرح‌ها در قسمت جابربن حیان و در قسمت فرصت‌های متنوع یادگیری چه ضرورتی دارد؟ این پژوهش به دنبال بررسی و تحلیل طرح‌های جابربن حیان و فرصت‌های متنوع یادگیری از حیث ساحت تعلیم و تربیت زیستی سند تحول بنیادین آموزش و پرورش می‌باشد. به عبارتی دیگر محتوای طرح‌های جشنواره جابربن حیان و فرصت‌های متنوع یادگیری در مدارس ابتدایی منطقه موسیان استان ایلام، تا چه حد به سطوح و مؤلفه‌های مختلف یادگیری در ساحت‌های شش‌گانه سند تحول بنیادین آموزش و پرورش (از جمله مؤلفه‌های ساحت تعلیم و تربیت زیستی نظیر: درک ویژگی‌ها و نیازهای زیستی، تلاش پیوسته جهت حفظ و ارتقای سلامت، بهداشت و ایمنی، بصیرت نسبت به سبک زندگی و حفاظت از محیط زیست و احترام به طبیعت) توجه نموده است.

از مهم‌ترین آثار آموزشی برگزاری جشنواره‌های مختلف علمی و تحقیقی در مدارس می‌توان به: ایجاد علاقه و انگیزه در دانش‌آموزان، بهره‌مندی از دانش علمی و محیطی جذاب، استفاده از مواد و وسایل گوناگون، ایجاد همکاری و جو مشارکتی، ارتقاء مهارت‌های ارتباطی، افزایش درک و فهم دانش‌آموزان از رقابت‌های علمی و تعیین سطوح پیشرفت علمی مدرسه و تلاش برای بهبود آن اشاره نمود (آتیس و همکاران^۱، ۲۰۲۱: ۱۱۰).

اگر آموزش و پرورش بخواهد در جهت توجه به تحولات آموزش علوم و پژوهش‌محوری در دروس مختلف در مقطع ابتدایی حرکت کند، باید وضعیت فعلی جشنواره علمی و پژوهشی دانش‌آموزی جابربن حیان و فرصت‌های تنوع یادگیری از حیث توجه به پروژه‌های علمی و پژوهش‌های دانش‌آموزی برای افزایش قدرت روحیه علمی و علاقه به پژوهش‌گری متناسب با ابعاد تربیتی مبانی نظری سند تحول بنیادین آموزش و پرورش مورد توجه قرار گیرد. براین اساس در این پژوهش، محتوای طرح‌های جشنواره

جابرین حیان و فرصت‌های متنوع یادگیری با توجه به مسائل تربیتی در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش تحلیل شد تا مشخص شود محتوای طرح‌های جابرین حیان و فرصت‌های متنوع یادگیری تا چه اندازه هم‌سو با آموزش‌های همه‌جانبه ساحت تربیت زیستی تدوین شده‌اند و به طور مشخص‌تر، تا چه میزان در این طرح‌های خلاقانه به مسائل و قضایای مشترک تربیتی در مورد پروژه‌های علمی و پژوهش‌های دانش‌آموزی با توجه به سطوح تعلیم و تربیت زیستی در مبانی نظری سند تحول بنیادین آموزش و پرورش توجه شده است. مفاهیم مورد نظر در خصوص علوم مختلف در این پژوهش، با توجه به تربیت زیستی فراگیران مطرح شد. از طرف دیگر، این مسائل منحصر به مقطع تحصیلی خاصی نیست و از مسائل مشترک همه مقاطع و دوره‌های تحصیلی در هزاره سوم به شمار می‌رود. از این‌رو آموزش این مسائل مستلزم دیدگاهی کل‌نگر و جامع است.

محتوای طرح‌های جشنواره جابرین حیان و فرصت‌های متنوع یادگیری، ابزار مناسبی برای ارائه دانش، تغییر نگرش و آموزش مهارت‌هایی است که به دانش‌آموزان که تصمیم‌گیران نسل آینده هستند کمک می‌کند تا با مشکلات کمتری مواجه شوند و بتوانند تصمیمات سازنده‌ای بگیرند؛ از این‌رو مقطع ابتدایی به عنوان پایه و اساس آموزش و پرورش از اهمیت فراوانی برخوردار است.

بررسی وضعیت موجود طرح‌های جشنواره جابرین حیان و فرصت‌های متنوع یادگیری مقطع ابتدایی از نظر مسائل و مباحث علمی و پژوهشی از این جهت مهم است که تصویر دقیقی از کم‌وکیف توجه به مضامین به دست می‌دهد و بینش‌های لازم را برای برنامه‌ریزان و دست‌اندرکاران طراحی محتوای آموزشی و پوشش دادن حیطه‌ها و برنامه‌های معقول برای معلمان فراهم می‌آورد و به استقرار نظام پرورش خلاقیت دانش‌آموزان کمک می‌کند. در بررسی آسیب‌شناسی جشنواره جابرین حیان و فرصت‌های متنوع یادگیری، بی‌انگیزگی معلمان در اجرای طرح، داوری‌های نامناسب طرح‌ها، نبود دسترسی به منابع علمی مفید و به‌روز، عدم برگزاری نمایشگاه در مدارس و مناطق، نبود موضوعات بکر و مورد علاقه دانش‌آموزان و سختی کار برای دانش‌آموزان سنین پایین مقطع ابتدایی را می‌توان برشمرد (قنبری شهواری و همکاران، ۱۳۹۷: ۲۰۴).

هدف پژوهش حاضر تحلیل محتوای طرح‌های جشنواره جابرین حیان و فرصت‌های متنوع یادگیری از حیث توجه به ساحت‌های زیستی و بدنی در مبانی نظری سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۱ (نمونه موردی: منطقه موسیان استان ایلام) می‌باشد و در اینجا است که ارتباط جشنواره مذکور با مبانی نظری سند تحول بنیادین آموزش و پرورش به عنوان یکی از مهمترین اسناد بالادستی آموزشی کشور مطرح و نمایان می‌شود. در ادامه به تعریف انواع پروژه‌های جشنواره جابرین حیان و فرصت‌های متنوع یادگیری اشاره‌ای کوتاه می‌کنیم.

پروژه‌های علمی و پژوهشی دانش‌آموزی در قالب طرح جابرین حیان را می‌توان چنین تعریف نمود:

کوشش‌های علمی انفرادی یا گروهی دانش‌آموزان درباره موضوعی معین است که آنان ضمن این کوشش هیجان انگیز علمی، کار یک دانشمند را انجام می‌دهند و نگرش‌ها و مهارت‌های علمی او را پیدا می‌کنند؛ به دیگر سخن دانش‌آموزان سعی می‌کنند به دقت مشاهده کنند، سؤال پرسند، جمع‌آوری اطلاعات کنند، فرضیه بسازند، آزمایش کنند و نتایج علمی خود را جمع‌بندی و ارائه نمایند. در قسمت فرصت‌های متنوع یادگیری هم دانش‌آموز از فضای رسمی کلاس خارج شده و فعالیت‌های فوق برنامه و متنوعی متناسب با سطح علاقه و انگیزه فردی و گروهی به قصد ایجاد فرصت‌سازی متنوع برای غنی‌سازی محیط یادگیری خود فارغ از هر زمان و مکان انجام می‌دهد.

دانش‌آموزان برحسب فطرت خویش همواره در پی یافتن پاسخ سؤالات و کسب تجربه‌های تازه هستند. مقطع ابتدایی بهترین فرصت به‌منظور تقویت اعتماد به نفس و توسعه مهارت پرسشگری و مشاهده‌گری دانش‌آموزان است. اجرای پروژه‌های علمی در قالب جابربن حیان و همچنین فرصت‌های متنوع یادگیری فرصتی مغتنم جهت عملیاتی نمودن اهداف ذکر شده است. در این فعالیت که تمرکز آن در سطح مدرسه و کلاس‌های درس است، دانش‌آموزان در انتخاب موضوع‌های مورد علاقه و اجرای یک فرآیند علمی توسط معلمان و اولیا هدایت می‌شوند.

مراحل کلی اجرای فعالیت پروژه‌های علمی دانش‌آموزی در قالب طرح جابربن حیان به صورت اجمالی شامل: مشاهده‌گری و انتخاب موضوع، بیان مسئله یا تعریف نیاز(در پروژه طراحی و ساخت)، جمع‌آوری اطلاعات، اجرای پروژه یا پژوهش، ثبت داده‌ها و نتایج، جمع‌بندی و ارائه پروژه یا پژوهش.

انواع طرح‌های علمی در قالب جابربن حیان

۱) جمع‌آوری نمونه‌ها همراه با طبقه‌بندی^۱: با فرایند کنجکاوی و مشاهده‌کردن شروع می‌شود که از فعالیت‌های پایه‌ای دانشمندان است. یک پروژه جمع‌آوری شامل: مجموعه‌ای از اشیاء می‌شود که بر اساس شباهت‌ها و تفاوت‌ها گروه‌بندی شده و برچسب خورده باشند. در این پروژه طرح طبقه‌بندی نیز باید رسم شود. در طبقه‌بندی ما فقط به دنبال طبقه‌بندی علمی داخل کتاب نیستیم و هر نوع طبقه‌بندی که دانش‌آموزان از طریق مشاهده به آن رسیده باشند حائز اهمیت است. هدف پروژه جمع‌آوری، تقویت کنجکاوی و مهارت مشاهده است؛ بنابراین طبقه‌بندی بر اساس شباهت‌ها و تفاوت‌ها صورت می‌گیرد.

۲) دستگاه (ماکت، مدل)^۲: یک پروژه مدل‌سازی شامل: ساخت اشیاء برای توضیح چرایی یا چگونگی ساختمان آنهاست. مدل به ما کمک می‌کند که ساختمان یک چیز را بهتر بشناسیم و اشیایی بسازیم که

1. collection of samples along with classification

2. model

دیدن نمونه واقعی آن برای همه امکان‌پذیر نباشد.

۳) **نمایش علمی**^۱: فراگیر به ارائه اطلاعات علمی می‌پردازد بدون اینکه آن را دست‌کاری کند (واقعیت علمی). پروژه نمایش شامل: استفاده از اشیا برای نمایش چرایی یا چگونگی عملکرد یک دستگاه و تبیین اصول علمی حاکم بر آنهاست. در این پروژه دانش‌آموز یک واقعیت یا اصل علمی خاص را بازسازی نموده و نمایش می‌دهد.

۴) **تحقیق زمینه‌ای**^۲: یک پروژه تحقیق شامل: بررسی جزئیات بیشتر درباره موضوع پروژه و توضیح و تفسیر جوانب مختلف آن می‌شود. این جزئیات را می‌توان از طریق مشاهده مستقیم و یا از طریق منابع مختلف اطلاعاتی به دست آورد.

۵) **آزمایش**^۳: یک پروژه آزمایش، طرح و آزمودن سؤالی است که شما جواب آن را نمی‌دانید؛ لذا به کارگیری روش علمی و انجام آزمایش برای کشف جواب آن سؤال از ضروریات این نوع پروژه است. در پروژه آزمایش، فراگیر باید با استفاده از دانش قبلی که از طریق مطالعه یا پرسش از افراد خبره به دست می‌آورد ابتدا یک فرضیه می‌سازد و سپس درستی آن را با آزمایش بررسی می‌کند.

۶) **طراحی و ساخت**^۴: پروژه‌هایی هستند که دانش‌آموز برای پاسخ به یک نیاز مشخص به ابداع یک وسیله، فن یا برنامه کامپیوتری می‌پردازد و پس از طراحی آن را ساخته و تست می‌کند و نهایتاً آن را به نمایشگاه ارائه می‌نماید. این کار مستلزم طی کردن روش مهندسی است.

عناصر یک پروژه علمی در قالب طرح جابربن حیان در نمایشگاه

الف) **تابلو نمایش**^۵: تابلو باید حالت سه‌دیواره‌ای داشته و از یک جنس محکم به ابعاد ۹۰×۱۲۰ سانتی‌متر تهیه شده باشد. نوشته‌ها، نمودارها و تصاویر باید محکم روی تابلو چسبانده شوند.

ب) **مواد نمایش**^۶: شامل نمونه‌ها، دستگاه‌ها، مدل‌ها و سایر اقلام مجاز مربوط به پروژه می‌باشد.

ج) **گزارش کتبی**^۷: شامل صفحه عنوان، فهرست، طرح مسئله، تحقیق، فرضیه، شرح آزمایش، داده‌ها، جمع‌بندی و نتیجه‌گیری، سپاس‌گزاری و ذکر منابع می‌شود (فقط برای پروژه‌های آزمایش و طراحی و ساخت).

1. science show
2. background research
3. experiment
4. design and construction
5. display board
6. show material
7. written report

انواع طرح‌های علمی در قالب فرصت‌های متنوع یادگیری

با توجه به لزوم ایجاد زمینه‌های تربیت تمام‌ساحتی، ضرورت دارد تا بر مبنای موقعیت‌های مختلف یادگیری و تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان و همچنین با عنایت به ساحت زیبایی‌شناختی، بسترهای لازم جهت بروز استعداد‌های هنری، آداب و مهارت‌های زندگی و فناوریانه فراهم گردد، مقطع ابتدایی فرصت مناسبی برای تقویت اعتماد به نفس و فراهم آوردن زمینه فرصت‌های متنوع یادگیری است. انواع فرصت‌های متنوع یادگیری شامل موارد زیر است:

ایفای نقش در نمایش یا فیلم، طراحی، نقاشی، خوش‌نویسی، کاردستی خلاق، سفالگری، گل‌دوزی، گل‌سازی، مجسمه‌سازی، گل‌کاری، سبزی‌کاری، پرورش حیوانات اهلی و خانگی، نجاری، بنایی، پودمان کتاب فناوری پایه ششم در قالب طرح‌های ابتکاری، داستان‌خوانی، قصه‌گویی، نقالی، آداب و مهارت‌های زندگی، آشنایی با اقوام، استان‌های کشور و تاریخ‌شناسی، مهارت‌های پایه تربیت‌بدنی و ورزش، بازی‌های فکری دیجیتال و بازی‌های بومی و محلی.

مراحل اجرای مهارت‌ها در طرح فرصت‌های متنوع یادگیری هم شامل: انتخاب یک یا چند زمینه فعالیت هنری و ادبی، سلامت جسمانی و بازی‌ها توسط دانش‌آموز؛ توسعه مهارت‌های دانش‌آموز در زنگ هنر، فارسی و تربیت‌بدنی و ارائه آموزش‌های لازم و هدایت آنان؛ تولید آثار هنری، ادبی، ارائه مهارت‌ها و آداب زندگی و سلامت جسمانی و برگزاری نمایشگاه مدرسه‌ای و تشویق دانش‌آموزان شرکت‌کننده می‌شود.

نگاهی به ساحت تعلیم و تربیت زیستی در مبنای نظری سند تحول بنیادین آموزش و پرورش

تربیت انسان و چگونگی دستیابی او به کمال از دیرباز همواره مورد علاقه هر اندیشمند و نظریه‌پرداز بوده است. تربیت از نظر لغوی به معنای پروردن، پروراندن، پرورش دادن، ادب و اخلاق به کسی یاد دادن می‌باشد (لغت‌نامه عمید، ۱۳۶۲)

در سند تحول بنیادین تربیت عبارت است از: فرایند تعاملی زمینه ساز تکوین و تعالی پیوسته هویت متریبان به صورت یکپارچه و مبتنی بر نظام معیار اسلامی، به منظور هدایت ایشان در مسیر آماده شدن جهت تحقق آگاهانه و اختیاری مراتب حیات طیبه در همه ابعاد (مبنای نظری سند تحول بنیادین، ۱۳۹۰: ۱۲۹).

ساحت در زبان عربی به معنای میدان و صحنه است و در زبان فارسی به معنای محوطه، عرصه، حیاط خانه و میدان به کار می‌رود (لغت‌نامه هخدا، ۱۳۴۵).

در تعلیم و تربیت ساحت به حوزه و محدوده‌ای از فعالیت‌های تعلیم و تربیت گفته می‌شود که ناظر به پرورش بخشی از استعدادها و بینش‌ها، مهارت‌ها و توانایی‌های مشترک باشد. مشروط به آنکه اولاً این حوزه‌ها در عرض یکدیگر باشند و ثانیاً برای انسان، از آن جهت که انسان است، باشند (داودی و کارآمد،

ساحت‌های تربیتی عبارت هستند از: مبانی نظری سند تحول بنیادین آموزش و پرورش. با توجه به ابعاد مختلف انسان، تربیت در ساحت‌های گوناگونی قابل تعریف است و در منابع مختلف از جمله مبانی نظری سند تحول بنیادین به عنوان منبع مادر، بدان توجه ویژه‌ای شده است و براساس بررسی مبانی مورد نظر در این زمینه اقدام به معرفی ساحت تعلیم و تربیت زیستی نموده است که در ذیل به آنها اشاره شده و در ادامه درباره جشنواره جابربن حیان و فرصت‌های متنوع یادگیری مطالبی عرضه شد.

ساحت تعلیم و تربیت زیستی در مبانی نظری سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، بخشی از جریان تربیت رسمی و عمومی است که به حفظ و ارتقاء سلامت و رعایت بهداشت جسمی و روانی متربیان در قبال خود و دیگران، تقویت قوای جسمی و روانی، مبارزه با عوامل ضعف و بیماری، حفاظت از محیط زیست و احترام به طبیعت ناظر است. مهم‌ترین اهداف آن عبارت از: درک ویژگی‌های زیستی خود و پاسخ‌گویی مسئولانه به نیازهای جسمی و روانی خویش. ارتقای سلامت و بهداشت جسمی و روانی خود و دیگران. کسب بصیرت نسبت به سبک زندگی. ارتقای سلامت و ایمنی افراد جامعه و حفاظت از محیط زیست. برای اجرایی کردن مفاهیم این ساحت در دوره ابتدایی می‌توان اهداف زیر را برای متربیان مد نظر قرار داد: با شناسایی ویژگی‌ها، نیازها و توانمندی‌های خود، سلامت و شادابی‌شان را بیشتر کنند. با شرکت در فعالیت‌های متنوع ورزشی، تفریحات سالم محیطی بر سلامت خود و دیگران بیفزایند و با توجه به محیط زیست خود، سلامت خود و دیگران را حفظ کنند (مرادی، ۱۴۰۱: ۱۹).

منظور از الگوی نظری، طرحواره مفهومی نظام‌مندی است، متشکل از عناصر مربوط به جریان تربیت و روابط میان آنها که پاسخ‌های مستدل و عامی را برای هدایت مریدان در عمل تربیتی فراهم می‌آورد. هر الگوی نظری شامل سه دسته مؤلفه است: حدود و قلمرو، رویکرد و اصول. قلمرو ساحت زیستی شامل: تربیت جنسی، سلامت فردی و اجتماعی (تامین نیازهای اساسی، حفظ شادابی در زندگی، برخورداری از رفاه و سلامت، استفاده از تفریحات سالم و اوقات فراغت، مراقبت از جسم و روح و پاکیزگی و آراستگی فردی)، بهداشت زیست محیطی، قلمروهای زیست بوم شهری (احساس مسئولیت در قبال حفظ محیط زیست شهری، آگاهی از الگوهای صحیح تولید و مصرف و یادگیری عادت‌ها و گرایش‌ها در حفظ پاکیزگی و سلامت محیط شهری و منابع طبیعی و شناخت طبیعت و احترام قائل شدن برای آن). در واقع همه این موارد به جنبه‌هایی مهم و مغفول از حیات طبیعه در وجه کامل آن اشاره دارد. رویکرد این ساحت، اشاره به تعامل مستمر روح و بدن؛ یعنی جهت‌گیری رابطه روح و بدن در یک رابطه بنیادین، عمیق و در اصل هستی؛ به این معنا که ماده جسمانی بر پایه حرکت اشدادی وجود، در ذات و جوهر خود کامل می‌شود. در چنین فضای فکری، مفهوم سلامت و بهداشت در حیطه زیستی معنای گسترده‌تری می‌یابد و ابعاد روانی را نیز شامل می‌شود. از این رو می‌توان گفت: که رویکرد این ساحت از

تربیت نیز نگاهی کل نگر و تلفیقی است. در مورد اصول این ساحت تربیتی، می‌توان به مواردی همچون: توجه به کسب شایستگی‌های پایه و توانمندی‌های ضروری زیستی برای درک و فهم موقعیت خود در زمینه زیستی و عمل برای بهبود آن. توجه هماهنگ و متعادل به ابعاد جسمانی، روانی، اجتماعی، محیطی و معنوی در جهت رشد متریبان در تربیت زیستی. توجه به کسب شایستگی ایجاد رابطه سالم با محیط زیست به مثابه آیه‌ای از آیات الهی (نگاه آیه‌ای) و در عین حال، بهره‌مندی معقول و اخلاقی از ظرفیت‌های آن (نگاه وسیله‌ای) برای اعتلای سطح کیفی حیات بشری. توجه به ایجاد روحیه تعهد و مسئولیت‌پذیری نسبت به آفریده‌های خداوند، اعم از انسان‌ها و طبیعت در متریبان. توجه به مشارکت و تعامل همه نهادها و عوامل سهیم و موثر در زمینه سلامت متریبان. توجه به ایجاد زمینه متناسب کسب شایستگی‌های پایه، مرتبط با ابعاد زیستی زندگی خانوادگی برای متریبان. تأکید بر مهارت‌های زندگی در بُعد سلامت جسمانی و محیطی و مراقبت از آنها و توجه به ظرفیت‌های تربیت غیر رسمی برای زمینه‌سازی کسب شایستگی‌های پایه و ویژه در حوزه سلامت و محیط زیست (مبانی نظری سند تحول بنیادین، ۱۳۹۰: ۳۰۵-۳۰۷).

در ادامه به بررسی برخی از تحقیقات مرتبط با موضوع پژوهش اشاره می‌شود:

در پژوهش تقی‌زاده و قهرمانی (۱۳۹۶) مشخص شد که محتوای انجام طرح‌های جابربن حیان، مورد علاقه دانش‌آموزان بوده و تقویت روحیه تحقیق، تعقل و تفکر و انجام پروژه‌های علمی با ماهیت اکتشافی و هیجانی با موضوعات روز از مهمترین فواید طرح‌های جابربن حیان بودند.

زندگی و رحمانی کمروزی (۱۳۹۶) به پژوهشی در مورد ارزیابی تحقق اهداف جشنواره علمی جابربن حیان پرداختند. نتایج نشان داد که تحقق اهداف مهارتی، نگرشی، مهارت‌های زندگی، تقویت استعداد فردی دانش‌آموزان و ایجاد موقعیت مناسب برای اجرای مفاد برنامه‌های درسی با موضوعات مختلف علمی و پژوهشی از مهمترین فواید تحقق اهداف جشنواره جابربن حیان بودند.

فرهمنندی (۱۳۹۹) به پژوهشی در زمینه بررسی تأثیر جشنواره جابربن حیان بر روحیه پژوهشگری دانش‌آموزان پرداخت. نتایج نشان داد که این جشنواره در سطح معنی‌داری روحیه پژوهشگری دانش‌آموزان را با پروژه‌های مختلفی مثل طراحی و ساخت ارتقا داده و توانست قدرت تحلیل و خلاقیت آنان را ارتقاء دهد.

میرزایی (۱۳۹۷) به پژوهشی در زمینه تحلیل مقایسه‌ای محتوای کتب درسی علوم تجربی دوره ابتدایی و طرح‌های جشنواره جابربن حیان با توجه به مسائل و مباحث پروژه‌های علمی و پژوهش‌های دانش‌آموزی در منطقه موسیان استان ایلام پرداخت. نتایج این پژوهش نشان داد که مسائل و مباحث مربوط به تحلیل کتب علوم تجربی دوره ابتدایی بیشترین توجه را به طبقات، دانش، درک و فهم، کاربرد و تحلیل داشته‌اند و کمتر به طبقات ترکیب و ارزشیابی پرداخته شده‌است. همچنین موضوعات مختلف

طرح‌های جشنواره جابربن‌حیان هم بیشتر به طبقات دانش و کاربرد، تحلیل درک و فهم توجه داشته و طبقات ترکیب و ارزشیابی کمترین توجه را داشته‌اند.

میرزایی (۱۴۰۱) به پژوهشی در خصوص تحلیل محتوای طرح‌های جابربن‌حیان از حیث پرداختن به مسائل زیست محیطی و یادگیری اکتشافی جروم برونر پرداخت. نتایج نشان داد که بیشترین فراوانی محتوای طرح‌های جشنواره جابربن‌حیان در زمینه آموزش زیست محیطی مربوط به پایه‌های سوم و چهارم و کمترین فراوانی مربوط به پایه‌های اول و دوم بوده است. بیشترین توجه در همه پایه‌ها، به سطوح یادگیری اکتشافی یعنی؛ فرایند و ساخت یادگیری شده و کمتر به سطوح اهمیت شهودی و انگیزش درونی پرداخته شده است و بیشترین تأکید بر معضلات زیست محیطی و اثرات انواع آلودگی‌ها همچون: آلودگی آب، فاضلاب و هوا در قالب انجام آزمایش‌های مختلف شده است و کمتر به تحقیق زمینه‌ای، دست‌سازها و فعالیت‌های فوق برنامه و خارج از کلاس، پرداخته‌اند.

پیک^۱ (۱۹۹۹) در پژوهشی با تأکید بر اهمیت محتوای آموزشی کلی نگر به مطالعه در مورد محتوای انواع کتب و طرح‌ها و همچنین جشنواره‌های علمی در ۵۲ کشور جهان پرداخت و نشان داد که با توجه به قضایای مشترک جهانی، مسئله محیط زیست، آموزش بقای جمعیت، بهداشت و حقوق شهروندی برای بررسی علمی و پژوهشگرانه بسیار مهم می‌باشند.

منطقی و عرفانی^۲ (۲۰۱۴) در پژوهشی به اثربخشی موضوعات علمی طرح جابربن‌حیان بر میزان خلاقیت دانش‌آموزان دختر پرداختند. نتایج مشخص کرد که طرح جابربن‌حیان توانست در همه جنبه‌های خلاقانه تفکر دانش‌آموزان از حیث موضوعات مختلف و مورد علاقه آنان از جمله محیط زیست، زندگی اجتماعی و مسئولیت‌پذیری همگانی در حفظ محیط زیست مفید باشد و باعث رشد و بهبود خلاقیت در آنان شود.

شولتز^۳ (۲۰۱۹) به پژوهشی در مورد تحلیل جشنواره جابربن‌حیان پرداخت. نتایج نشان داد در تحلیل محتواهای این جشنواره باید به جنبه نوآوری و ابعاد مدیریتی آن نظیر: برنامه‌ریزی و سازمان‌دهی طرح‌ها توجه کرد و همچنین به پروژه‌هایی توجه نمود که قدرت طراحی، ساخت، بازسازی و ارائه به بازار در مقیاس وسیع‌تر را مد نظر قرار دهند.

پارک و همکاران^۴ (۲۰۱۹) به پژوهشی در مورد اثرات برگزاری جشنواره‌های علمی بر روی دانش‌آموزان پرداختند. نتایج نشان داد که اهداف برگزاری این جشنواره‌ها شامل: ایجاد فرصت‌سازی

1. Pick

2. Manteghi & Erfani

3. Schultz

4. Park

یادگیری در محیطی رقابتی و صمیمی و غنی‌سازی محیط یادگیری، تنوع فرایند یاددهی - یادگیری، لذت بردن از محیط جشنواره و کسب تجارب آموزشی است.

وجه تمایز پژوهش حاضر با مطالعات انجام شده در این حوزه در این هست که این پژوهش به طور مستقیم به بررسی تحلیل محتوا از نوع موضوعی طرح‌ها در جشنواره جابرین حیان و فرصت‌های متنوع یادگیری با هدف بازنگری، اهمیت و کیفیت بخشی به جشنواره مذکور پرداخته است و از طرفی به بررسی ساحت تعلیم و تربیت زیستی متناسب با مبانی نظری سند تحول بنیادین آموزش و پرورش به‌عنوان یک سند با اهمیت و بالادستی در نظام آموزشی پرداخته و جنبه‌های مهم آن را مشخص نموده و در طرح‌های جشنواره مورد تحلیل و بررسی قرار داده است.

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش به روش تحلیل محتوا انجام شده و در تحلیل محتوا از طرح برآورد پدیده‌ها در متن داده‌ها، که اصلی‌ترین نوع طرح تحقیق در تحلیل محتواست استفاده شده است. داده‌ها بر حسب فراوانی وقوع، توصیف و کمیت‌ها، حاصل شمارش فراوانی‌اند. مفروضات استنباط‌های آماری با توجه به منطق تحلیل محتوا اتخاذ شده است که رایج‌ترین شکل آن، توجه به میزان فراوانی (در اینجا تأکید بر فراوانی مؤلفه‌های مرتبط با ساحت تعلیم و تربیت زیستی در مبانی نظری سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، نظیر: ویژگی‌ها و نیازهای زیستی، حفظ و ارتقای سلامت، بهداشت، ایمنی و حفاظت از محیط زیست و احترام به طبیعت) مد نظر است. با توجه به محدود بودن جامعه پژوهش (۱۰۳ طرح در بخش جابرین حیان و ۳۵ طرح در بخش فرصت‌های متنوع یادگیری)، کل جامعه به عنوان نمونه پژوهشی به شکل نمونه‌گیری به شیوه سرشماری^۱ در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۱ در بازه زمانی مشخص (۴ ماهه انتهای سال ۱۴۰۱ و ۲ ماهه اول سال ۱۴۰۲) انتخاب شدند.

در این پژوهش، معیار مقایسه توزیع نرمال فراوانی‌ها در مورد ساحت تعلیم و تربیت زیستی مبانی نظری سند تحول بنیادین آموزش و پرورش بوده که بیشتر بر آموزش مؤلفه‌های تربیتی خاص خود تمرکز داشته است که طبق معیار مقایسه در توزیع نرمال فراوانی اولیه، فرض بر این است که مؤلفه‌های تعلیم و تربیت زیستی که در مبانی نظری سند تحول بنیادین آموزش و پرورش به آنها اشاره شده است وزن یکسانی و اولیه‌ای از نظر تأکید و اهمیت با هم دارند. تحلیل محتوا در پژوهش حاضر، از نوع معنایی است و فراوانی اشاره به مؤلفه‌های تعلیم و تربیت زیستی در مبانی نظری سند تحول بنیادین آموزش و پرورش دارد. برای استخراج فراوانی از مؤلفه‌های مرتبط با مسائل و مباحث ساحت تعلیم و تربیت زیستی

1. content analysis

2. census

در مبانی نظری سند تحول بنیادین آموزش و پرورش با توجه به طرح‌های صورت گرفته در جشنواره جابرین حیان و فرصت‌های متنوع یادگیری بخش‌های مرتبط با سطوح یادگیری در مقطع ابتدایی منطقه موسیان در استان ایلام استفاده شده است، از تعداد کل دبستان منطقه موسیان یعنی ۴۴ دبستان، تعداد ۲۳ دبستان مستقل و چندپایه مختلط چه شهری و چه روستایی مجری طرح‌های جابرین حیان و طرح‌های فرصت‌های متنوع یادگیری بودند و تعداد ۱۰۳ طرح در قسمت جابرین حیان و ۳۵ طرح در قسمت فرصت متنوع یادگیری در هر ۶ پایه تحصیلی با همکاری معلمان راهنما، دانش‌آموزان و والدین برای نمایشگاه در سطح منطقه موسیان ارائه گردید. همچنین بیشترین میزان فراوانی اجرای طرح‌های جابرین حیان و فرصت‌های متنوع یادگیری مربوط به دبستان شرافت در شهر موسیان با ۱۴ طرح بود. از تعداد کل دانش‌آموزان منطقه موسیان ۲۸۵۰ نفر، ۴۵۶ نفر به صورت فردی و یا گروهی در این جشنواره شرکت کردند. پژوهشگر حاضر خود به عنوان رابط منطقه‌ای جشنواره جابرین حیان و فرصت‌های متنوع یادگیری در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۱ بوده و آمار فوق از کارشناس آموزش ابتدایی منطقه موسیان گرفته شده است.

تحلیل یافته‌ها

فراوانی مؤلفه‌های مرتبط با ساحت تعلیم و تربیت زیستی مبانی نظری سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، مربوط به موضوعات طرح‌های قسمت جابرین حیان و قسمت فرصت‌های متنوع یادگیری استخراج گردیده و نتایج آن تحلیل شد.

جدول ۱-۱: مؤلفه‌های ساحت تعلیم و تربیت زیستی مبانی نظری سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در قسمت طرح‌های جابرین حیان

مؤلفه‌ها	انواع گیاهان و دانه‌ها	انواع سنگ‌ها	انواع حیوانات اهلی و وحشی	انواع آلودگی‌های محیطی	انواع مسائل بهداشت و سلامت	جمع کل
تعداد طرح‌های جابرین حیان	۱۵	۵	۱۷	۱۰	۱۶	۶۳

با توجه به مؤلفه‌های جدول فوق که مربوط به طرح‌های بخش جابرین حیان بوده، می‌توان به این نتیجه رسید: تحلیل محتوای موضوعات طرح‌های جابرین حیان از حیث توجه به ساحت تعلیم و تربیت زیستی در مبانی نظری سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، نشان داد که بیشترین فراوانی پروژه‌ای جابرین حیان از حیث ساحت تعلیم و تربیت زیستی مربوط به پروژه تحقیق زمینه‌ای و کمترین مربوط به پروژه نمایش علمی بوده است. بیشترین فراوانی از نظر موضوعی تربیت زیستی مربوط به طبقه‌بندی و جمع‌آوری نمونه انواع حیوانات اهلی و وحشی در پایه اول با ۱۷ طرح می‌باشد؛ همچنین به موضوعات همچون: انواع مسائل بهداشت و سلامت، انواع گیاهان و دانه‌ها، انواع آلودگی‌های محیطی و انواع سنگ‌ها پرداخته شده است. بیشترین فراوانی طرح‌ها مربوط به پایه اول و کمترین فراوانی مربوط به پایه

ششم است و از مجموع ۱۰۳ طرح در قسمت جابربن حیان، ۶۳ طرح در پیوند با ساحت تعلیم و تربیت زیستی بودند.

جدول ۱-۲: مؤلفه‌های ساحت تعلیم و تربیت زیستی مبانی نظری سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در قسمت طرح‌های فرصت‌های متنوع یادگیری

مؤلفه‌ها	کاشت انواع سبزی‌های خوردنی	کاشت انواع گل و گیاه زینتی	پرورش انواع پرندگان خانگی	جمع کل
تعداد طرح‌های فرصت‌های متنوع یادگیری	۲	۱	۲	۵

با توجه به مؤلفه‌های جدول فوق که مربوط به طرح‌های فرصت‌های متنوع یادگیری بوده، در این مورد هم، از مجموع ۳۵ طرح مربوط به فرصت‌های متنوع یادگیری، ۵ فرصت متنوع یادگیری به ساحت تعلیم و تربیت زیستی پرداخته بودند که بیشترین فراوانی مربوط به کاشت انواع سبزی، کاشت انواع گل و گیاه زینتی، پرورش انواع پرندگان خانگی بود و پایه دوم با ۳ فرصت یادگیری، بیشترین فراوانی را دارا بود.

در پایان مشخص شد که در مجموع ۶۸ طرح (۶۳ طرح در بخش جابربن حیان و ۵ طرح در بخش فرصت‌های متنوع یادگیری) به ساحت تعلیم و تربیت زیستی توجه شده و بیشترین موضوعات انتخابی از درس کتب علوم تجربی انتخاب شده بود. با توجه به تعداد طرح‌ها می‌توان چنین نتیجه گرفت: به ساحت تعلیم و تربیت زیستی در طرح‌های جشنواره مذکور مطابق با مبانی نظری سند تحول بنیادین آموزش و پرورش توجه مناسبی شده است.

نتایج

امروزه مدارس به عنوان سازمان‌های یادگیری مطرح هستند و تقویت روحیه علمی و پژوهشی با هدف قدرت درک و پژوهنده‌بودن دانش‌آموزان در کنار معلم و والدین از مهم‌ترین موارد است؛ جشنواره جابربن حیان و فرصت‌های متنوع یادگیری با داشتن چنین ویژگی‌هایی، مورد توجه قرار گرفته است و یکی از جشنواره‌های جذاب، پر مخاطب و متنوع است و تحلیل محتوای موضوعی این جشنواره علمی و پژوهشی با رویکرد دانش‌آموز محوری، می‌تواند نقش مهمی در بازنگری اهداف و روند بهتر کار برای رسیدن به نتایج مطلوب، بازی نماید.

نتایج این پژوهش مشخص کرد که در طرح‌های جشنواره، هم در بخش جابربن حیان و هم فرصت‌های متنوع یادگیری بیشترین موضوعات مربوط به تحقیقات بنیادی بوده است تا کاربردی، تحقیقی و توسعه‌ای؛ همچنین نقش معلم بیشتر انتقال‌دهنده مطالب بوده و نقش محوری و راهنمای اصلی کمتری داشته است. باید توجه داشت که مشخص شود که معلم چه جایگاهی در پروژه‌های علمی و پژوهش‌های

دانش‌آموزی دارد و باید از چه محرک‌های انگیزشی، تشویقی و تمایلی استفاده نماید. تحلیل محتوای طرح‌های جشنواره قسمت جابرین حیان در زمینه ساحت‌های شش‌گانه مبانی نظری سند تحول بنیادین آموزش و پرورش نشان داد که این طرح‌ها بیشترین توجه را به تربیت زیستی داشته‌اند و بیشترین تأکید نیز به ترتیب بر پروژه تحقیق زمینه‌ای، طبقه‌بندی و جمع‌آوری نمونه بوده است. در بخش فرصت‌های متنوع یادگیری هم، به ساحت تعلیم و تربیت زیستی اشاره شده و از مجموع ۳۵ فرصت متنوع یادگیری، ۵ فرصت به این ساحت پرداخته است.

نتایج این پژوهش، با تحقیقات زندی و رحمانی کم‌رودی (۱۳۹۶)، میرزایی (۱۴۰۱)، پیک (۱۹۹۹)، منطقی و عرفانی (۲۰۱۴) و شولتز (۲۰۱۹) در زمینه‌هایی همچون: تحقق اهداف پژوهشگری و تقویت استعدادها، فردی و تحقیقاتی جشنواره جابرین حیان و فرصت‌های متنوع یادگیری، توجه به ساحت تعلیم و تربیت زیستی در جهت رشد و ارتقای علمی دانش‌آموزان، توجه به انواع معضلات زیست محیطی در جشنواره‌ها و ضرورت آموزش زیست محیطی، مطابقت و هم‌خوانی دارد.

پیشنهادها

۱- با توجه به نتایج این پژوهش که نشان داد بیشترین تحلیل طرح‌های جشنواره در قسمت جابرین حیان مربوط به پروژه علمی تحقیق زمینه‌ای بود، پیشنهاد می‌شود: جلسات آموزشی و توجیهی منظمی توسط مسئولان آموزش و پرورش و دست‌اندرکاران این طرح برای معلمان، مربیان، دانش‌آموزان و اولیا برگزار شود؛ ضمن اینکه باید به آموزش سایر پروژه‌های علمی هم توجه ویژه شود.

۲- با توجه به نتایج این پژوهش که مشخص گردید، پروژه نمایش علمی در محتوای طرح‌های جشنواره در قسمت جابرین حیان در رتبه آخر قرار دارد، پیشنهاد می‌شود: برنامه‌ریزان و کارشناسان آموزش ابتدایی در ادارات آموزش و پرورش و معلمان به این مقوله در محتوا و اجرای طرح‌های علمی جابرین حیان توجه ویژه‌ای نمایند.

۳- با توجه به اینکه بیشترین موضوعات انتخابی طرح‌های جشنواره در قسمت جابرین حیان مربوط به موضوعات مختلف در کتب علوم مقطع ابتدایی است، پیشنهاد می‌شود: معلمان راهنما در پروژه‌های علمی در قسمت جابرین حیان به مباحث کتب علوم تجربی بسنده نکنند و از سایر موضوعات چالش‌برانگیز و مورد علاقه دانش‌آموزان در دیگر دروس هم استفاده کنند.

۴- با توجه به اینکه علاوه بر مدارس تک‌پایه (مستقل) شهری و روستایی، سایر مدارس چند پایه (غیر مستقل) روستایی هم مشارکت بالایی در جشنواره داشتند، پیشنهاد می‌شود که دست‌اندرکاران جشنواره، این تصور نادرست که طرح جابرین حیان و فرصت‌های متنوع یادگیری بیشتر برای مدارس مستقل و تک‌پایه کاربرد دارد را تغییر دهند و به این نکته توجه نمایند که این طرح، در کلاس‌های چند پایه به دلیل مشابهت و اشتراک موضوعی مباحث در پایه‌های مختلف، می‌تواند به خوبی اجرا شود.

فهرست منابع

- تقی‌زاده، بهروز و قهرمانی، الهه. (۱۳۹۶). طرح جابربن حیان یک شیوه آموزشی نوین در دانش‌آموزان. مازندران. دومین کنفرانس ملی رویکردهای نوین در آموزش و پژوهش، ۱۵۲۰-۱۵۲۶.
- داودی، محمد و کارآمد، حسین. (۱۴۰۰). فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی. انتشارات پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- زند، زهره و رحمانی کمزودی، سمانه. (۱۳۹۶). ارزیابی تحقق اهداف جشنواره علمی جابربن حیان از دیدگاه معلمان مجری طرح شهرستان چالوس. مازندران. دومین کنفرانس ملی رویکردهای نوین در آموزش و پژوهش، ۳۴۵۹-۳۴۵۲.
- شورای عالی انقلاب فرهنگی. (۱۳۹۰). مبانی نظری سند تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران. تهران. انتشارات وزارت آموزش و پرورش (شورای عالی آموزش و پرورش).
- فرهمنندی، مهدیه. (۱۳۹۹). بررسی تأثیر جشنواره جابربن حیان بر روحیه پژوهشگری دانش‌آموزان. همدان. سومین همایش بین‌المللی روانشناسی، علوم تربیتی و مطالعات اجتماعی، ۸۲۱-۸۱۳.
- قنبری شهواری، محسن و صادقی، علی و حسن‌پور، محمد. (۱۳۹۷). آسیب‌شناسی طرح جابربن حیان و ارائه راهکارهایی جهت کیفیت بخشی. هرمزگان. پنجمین همایش علمی پژوهشی از نگاه معلم، ۳۷۹۲-۳۸۰۳.
- مرادی، امیر. (۱۴۰۱). تعلیم و تربیت شش وجهی و مبانی فلسفی آن. مجله رشد فناوری آموزشی، (۱). ۱۸-۲۰.
- میرزایی، مهدی. (۱۳۹۷). تحلیل مقایسه‌ای محتوای کتب درسی علوم تجربی دوره ابتدایی و طرح‌های جشنواره جابربن حیان با توجه به مسائل و مباحث پروژه‌های علمی و پژوهش‌های دانش‌آموزی در منطقه موسیان استان ایلام در سال ۱۳۹۷. هرمزگان. پنجمین همایش علمی پژوهشی از نگاه معلم، ۱۱۳۳-۱۱۲۷.
- میرزایی، مهدی. (۱۴۰۱). تحلیل محتوای طرح‌های جشنواره جابربن حیان مبتنی بر سطوح فعالیت‌های آموزشی یادگیری اکتشافی جروم برونر با توجه به پروژه‌های آموزش زیست‌محیطی جهانی (نمونه موردی: مدارس چند پایه مختلط ابتدایی، منطقه موسیان در استان ایلام). فصلنامه پژوهش در آموزش کلاس‌های تلفیقی و چندپایه، ۲ (۲). ۱۶-۱.

References

- Ates, O; Ates, A; & Aladag, Y. (2021). Perceptions of Students and teacher participating in a science festival regarding science and scientist. *Research in Science & Technological Education*, 39(1), 109-130.
- Davodi, M., & Karamad, H. (2021). *Philosophy of Islamic education*. Publications of the Research Center of the Howzeh and University. (in persian)
- Farhamandi, Mahdia. (2018). Investigating the effect of Jaber bin Hayyan festival on student's research spirit. *The third international conference of psychology, educational sciences and social studies*. 813-821. (in persian)
- Ghanbari Shahvari, M; Sadeghi, Ali., & Hasanpour, M., (2017). Pathology of jaber ben hayyan's design and providing solutions for quality. *The Fifth Scientific Research Conference from the Teacher's Point of View*. 3792-3803. (in persian)

- Manteghi, H., & Erfani, N. (2014). Effectiveness of Jaber Ibn Hayyans Plot in Ground of Female Students Creativity. *International Journal of Innovation and Research in Educational Sciences*, 1(4), 216-221.
- Mirzaei, Mehdi. (2017). Comparative analysis of elementary school experimental science textbooks and plans for the jaber bin hayyan festival according to the issues and topics of scientific projects and student researches in Musian region, Ilam province in 2017. *The Fifth Scientific Research Conference from the Perspective of a Teacher*, 1127-1133. (in persian)
- Mirzaei, Mehdi. (2022). Analysis of the plans of the jaber bin hayyan festival with regard to global environmental education projects (case example: multi-grade mixed primary schools, Musian region in Ilam province). *Quarterly Journal of Research in Interpretive and Multigrade Classes Education*, 2(2), 1-16. (in persian)
- Moradi, Amir. (2022). Six-faceted education and its philosophical foundations. *Educational Technology Development Journal*, (1), 18-20. (in persian)
- Park, H; Kim, Y; & Jeong, S. (2019). The effect of a science festival for special education students on communicating science. *Asia-Pacific Science Education*, 5(1), 1-13.
- Pick, K. (1999). *IN the global Clarsroom1*. Pipping Publishing.
- Schultz, S. (2019). Jabir Ibn Hayyan Celebrated at the Berlin Science Week 2019, *1001 Inventions Discover A Golden Age - Inspire A Better Future*.
- Supreme Council for Cultural Revolution. (2011). *Theoretical foundations of the fundamental change document in the formal education system of the Islamic Republic of Iran*. Tehran. Publications of the Ministry of Education (Supreme Council of Education). (in persian)
- Taghizadeh, B., & Ghahrmani, E. (2016). Jaber bin hayyan's plan is a new way of teaching students. *The Second National Conference on new Approachs in Education and Research*. 1520-1526. (in persian)
- Zandi, Z., & Rahmani Kemroudi, S. (2016). Valid evaluation of jaber bin hayyan science festival from the point of view of the teachers of Chalus city plan. *The Second National Conference on new Approachs in Education and Research*. 3452-3459. (in persian)